

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 11
2025

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 11

Рівне, 2025

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 11. Рівне : РДГУ, 2025. 70 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, в.о.ректора, Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук професор, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 12 від 22 грудня 2026 року).*

УДК 159.942:159.9.07

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ СТАН ЯК КЛЮЧОВА КАТЕГОРІЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Король Олена, здобувач ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 1 курс, РДГУ

Науковий керівник: Кулакова Л.М., канд.психол.наук, доцент

Постановка проблеми. Психоемоційні стани, що є періодичними змінами в емоційному стані особистості, проявляються як реакція на різні впливи навколишнього середовища, а також на життєві обставини, в яких перебуває особистість. Такі стани, як і інші психічні явища, виступають внутрішніми переживаннями та ідеями, що містяться в свідомості людини, а також можуть існувати на рівні несвідомого пласту психіки.

Як зауважують О.Вавринів та О.Христук, однією з особливостей психологічного стану є те, що його природу не завжди можливо дослідити звичними методами природничих наук та повністю сприйняти за допомогою органів відчуттів [1, с.12]. Науковці (Ю.Александров, О.Ігумнова, З.Ковальчук та ін.) зазначають, що психоемоційні стани можуть проявлятися як різні психічні процеси (емоційні стани – настрої, емоції, афекти, тривога та ін.), вольові стани (розгубленість, рішучість та ін.), пізнавальні стани (замисленість та ін.). Дослідники вказують на те, що психоемоційні стани характеризуються та відрізняються один від одного тривалістю та глибиною, тимчасовістю та змінністю одного на інший.

Мета дослідження полягає у теоретичному вивченні психоемоційного стану як ключової категорії психологічних досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розуміння сутнісної характеристики категорій психоемоційного стану, психічного стану, емоційного стану, насамперед необхідно з'ясувати значення поняття «стан». Так, згідно визначення, поданого у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, станом є: обставини, умови, в яких хто-небудь, що-небудь перебуває, існує; ситуація, зумовлена певними обставинами, умовами; сукупність ознак, рис, що характеризують предмет, явище в даний момент відповідно до певних вимог щодо якості, ступеня готовності і т. ін.; місце, роль у суспільстві, в соціальному чи професійному середовищі; становище (соціальний стан); фізичне самопочуття або настрої. Загалом слово «стан» походить від праслов'янського *stanъ*, що пов'язане з дієсловом *statī* «стати» [4, с.394-395] і за своєю суттю означає зупинку, стояння. Ця суть, з точки зору дослідження психічних, зокрема емоційних, явищ відображається в визначенні С.Максименка, К.Максименка, М.Папучі: «...станом називають певну внутрішню характеристику психіки людини, яка являє собою відносно незмінну в часі складову психічного процесу» [5, с.234]. На думку В.Гаврилькевича та О.Фірстової поняття стану є досить умовним, оскільки всі психічні явища змінюються з плином часу та перебувають в постійному русі: «...як у фізичному тілі живих організмів відбувається постійних рух енергії і речовин, так само і в душі живої людини постійно відбувається рух різноманітних психічних явищ – думок, емоцій, відчуттів, почуттів тощо» [3, с. 44].

Таким чином зважаючи на те, що існування психіки людини як особистості протікає в різних станах, що мають властивість постійно змінюватися, перетікати один в одного, що й визначає змістовні особливості життя людини, поняття «стан» слід використовувати як умовне позначення ситуативного сприйняття того, що відбувається в конкретний момент у внутрішніх процесах душі та в зовнішніх проявах об'єкту спостереження. Відповідно виникнення певної емоції та пов'язаного з нею переживання можна називати психоемоційним станом.

Проте, не дивлячись на науковий інтерес до проблеми психоемоційних станів в психологічній науці, чіткого та однозначного тлумачення поняття «психоемоційний стан» не існує. В дослідженнях вчених використовується різня термінологія, серед яких домінують такі, як «психічний стан», «емоційний стан».

Провідні науковці Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України трактують поняття психічного стану як «...психологічну характеристику особистості, що

супроводжується, відповідно, певними тривалими душевними переживаннями» (Л.Карамушка, О.Крединцер; О.Кокун, В.Мороз, І.Пішко; С.Максименко).

В дослідженні психічних станів як наукової психологічної проблеми, здійсненому М.Кузнецовим, О.Кузнецовим та К.Фоменко, було надано низку тлумачень поняття «психічний стан»:

- це цілісна характеристика психічної діяльності в певний період, що відображає складну структуру взаємозв'язків з різнорівневою системою психічної регуляції, яка утворена процесами самоуправління та саморегуляції (Г.Габдреева);
- це тимчасовий функціональний рівень психіки, що відбиває взаємодію впливу внутрішнього середовища організму або зовнішніх чинників та визначає спрямованість перебігу психічних процесів у певний момент і вияв психічних властивостей людини; інтегральна характеристика психіки в конкретний момент; системна реакція психіки людини на зміни умов; тло, на якому розгортається психічна діяльність і спрямованість психічної активності особистості (М.Варій);
- це цілісне утворення психічної діяльності, що відображає момент стійкості та специфічності перебігу психічних процесів, як форму реагування, та відбиває ставлення особистості до власних психічних явищ у певний момент часу за певних умов (Т.Кириленко);
- це ситуативна відтворюваність, динамічність існування та можливість переходити в сталі характеристики особистості в умовах особливої значущості та повторюваності в діяльності (Ю.Некрасов);
- це відбиття особистої ситуації у вигляді стійкого цілісного синдрому у динаміці психічної діяльності та виражаються у єдності поведінки та переживання у певному відрізку часу (О.Прохоров).

Загалом в науковій літературі психічні стани розглядаються як цілісне явище психічної діяльності особистості, яка здійснюється під впливом та у взаємозв'язку з зовнішніми та внутрішніми чинниками. Таким чином психічний стан є, з одного боку, індивідуальною психологічною особливістю людини, з іншого – результатом своєрідного відображення, пов'язаного з особливостями умов дійсності. Власне зумовленість специфіки перебігу психічних процесів та психічних станів виступає є суб'єктивне ставлення бо об'єктивної дійсності.

Психічні стани, як зазначають науковці (О.Савицька, А.Кальчицька, С.Полікарчук та ін.), функціонують на чотирьох рівнях: соціально-психологічному – характеристика діяльності та стосунків особистості в певному стані; психологічному – реєстрація змін психічних функцій та настроїв особистості; психофізіологічному – характеристика вегетативних реакцій, змін сенсорики та психомоторики; фізіологічному – морфологічні та біохімічні зміни, нейрофізіологічні характеристики, зсуви фізіологічних функцій.

До характеристик компонентного складу психічного стану В.Юрченко було віднесено суб'єктивність-об'єктивність, рівневість та міру узагальненості, які є основою для таких підструктур психічного стану:

- ієрархічна підструктура – утворюється характеристиками фізіологічного, психофізіологічного, психологічного та соціально-психологічного рівнів організації психічної діяльності особистості;
- координаційна підструктура – визначає наявність у психічному стані об'єктивного та суб'єктивного аспектів переживання;
- диференціальна підструктура – розподіляє характеристики психічного стану на загальні, особливі та індивідуальні, які перебувають між собою у відносинах включення;
- інтеграційна підструктура - пов'язана з фоновією психофізіологічною активністю базової свідомості суб'єкта як складової усіх конкретних психічних станів.

При визначення категорії емоційного стану особистості слід брати до уваги те, що він є цілісною характеристикою емоційної діяльності у визначений проміжок часу, яка відзначається своєрідністю перебігу психічних процесів, залежно від явищ і предметів дійсності, які відображаються, із врахуванням психічних властивостей особистості та її

попереднього стану. При цьому емоційний стан включає не лише емоцію, яка виникає, але й всі інші прояви, які з'являються разом із нею в інших сферах психіки особистості (соматичний, поведінковий, пізнавальний). Таким чином, згідно з висновками В.Гаврилькевича та О.Фірстової, якщо емоцією можна вважати психічне явище, яке існує в межах емоційної сфери особистості, то емоційний стан – це «...психосоматичне явище, яке охоплює всю особистість як цілісну систему» [3, с.45].

Функція емоційних станів, які можуть проявлятися у вигляді настроїв, афектів, стресів, фрустрації, пристрасті, образи, роздратування тощо полягає в оцінці значимості особистісного змісту предмета чи явища для людини. Емоційні стани особистості перебувають, з одного боку, в залежності від інтенсивності та характеру її актуальної потреби. З іншого боку – від оцінки можливості задоволення цієї потреби. Таким чином, чим більш важливою та сильною є потреба, тим більше та яскравіше буде проявлятися емоційний стан: позитивні стани виникають при задоволенні потреби або при підвищенні вірогідності її задоволення, а негативні – в протилежному випадку. При цьому виникають відповідні зміни у функціональному стані всіх систем організму (дихальній, серцево-судинній, ендокринній тощо), а також в діяльності мозку, вегетативній нервовій системі.

За результатами аналізу праць науковців (О.Вавринів, О.Харчук) психоемоційний стан можна охарактеризувати як «...цілісну основу психічної діяльності індивіда протягом певного періоду, яка відображає протікання психічних процесів залежно від сприйняття предметів та явищ, попередніх станів та особливостей особистості» [1, с.12].

Так, психоемоційні стани є важливим параметром емоційно-вольової сфери людини, які визначаються очікуваною готовністю до можливого розвитку подій та виступають в якості стійкої інтеграції сукупності психічних проявів особистості в процесі її взаємодії з оточуючим світом. Ці стани мають відображення в організації психічної діяльності як функції головного мозку, що полягає в здатності відтворювати дійсність та проявляються в унікальній емоційній діяльності людини, яку зумовлена настановами та уявленнями та свідчать про готовність до конструювання майбутнього.

На думку А.Титовича, оскільки психоемоційні стани є цілісною характеристикою психічної діяльності у визначений період часу, вони виступають у трьох загальних вимірах (мотиваційно-спонукальному, емоційно-оцінювальному, активаційно-енергетичному) та характеризуються такими показниками, як цілісність, рухливість, відносна стійкість, взаємозв'язок з психічними процесами та властивостями особистості, індивідуальна своєрідність, типовість, полярність, крайня різноманітність [6, с. 185]:

- цілісність – психоемоційні стани характеризують психічно діяльність загалом в певний проміжок часу та відзначаються конкретною взаємодією всіх компонентів психіки;
- рухливість – мінливість психоемоційних станів, наявність стадій перебігу (початок, динаміка, завершення);
- відносна стійкість – динаміка психоемоційних станів є менш вираженою, аніж психічних процесів, що підкреслює їх роль в якості «будівельного матеріалу» у формуванні якостей особистості, насамперед характеру;
- полярність – наявність протилежності до кожного психоемоційного стану (впевненість-невпевненість, тривожність-спокій, активність-пасивність та ін.)

Дослідники по-різному підходять до класифікації психоемоційних станів особистості. Так, С.Миронець та О.Тімченко, зауважують на доцільності виокремлення досліджуваного явища за таким критеріями, як: тривалість, ступінь реагування; перевага реагування окремих структурних компонентів – психологічний компонент, соціальний компонент, компонент темпераменту, мотиваційний компонент, характерологічний компонент, емоційно-вольовий компонент, інтелектуальний компонент.

В дослідженні індивідуально-типологічних особливостей рельєфу психічних станів, на основі поглядів О.Прохорова, Д.Волоков за структурно-функціональним критерієм виділяє такі психоемоційні стани особистості, як:

- реактивні стани – основною функцією яких є поєднання психічних процесів та властивостей з метою забезпечення адекватної реакції на актуальну ситуацію (гнів, лінощі, страх, злість, тощо);
- інтегративні стани – основною функцією яких є формування та закріплення психологічних підструктур через повторення психічних станів, досягнення саморегуляції, забезпечення ефективності діяльності (радість, натхнення, апатія тощо);
- відрегульовані стани-властивості – основною функцією яких є регуляція психічних властивостей та психічних процесів, організація поведінки та діяльності (втома, надія, відповідальність, захопленість, тощо) [2, с. 17].

На основі аналізу наукових праць дослідників у сфері психічних станів, емоційних станів (Ю.Александров, О.Вавринів, О.Христук, В.Гаврилькевич, О.Фірстова, О.Ігумнова та ін.), узагальнену класифікацію психоемоційних станів можна представити за системою критеріальних підходів:

- за часовим критерієм: домінуючі та проміжні (М.Левітов, К.Платонов); нестійкі, довготривалі, хронічні (Є.Ільїн);
- в залежності від діяльності, яку вони супроводжують: навчальні, трудові, ігрові (М.Левітов);
- в залежності від переважання психічної функції (М.Левітов): гностичні (сумнів, здивування, інтерес, мрійливість та ін.); емоційні (сум, радість, страх, ейфорія та ін.); вольові (рішучість, активність, довільна увага, стриманість та ін.); за об'єктивністю (М.Левітов):
- за рівнем постійності-ситуативності: особистісні – відображають індивідуальні властивості особистості; ситуативні – відображають особливості ситуації, які провокують нетипові реакції особистості;
- за дихтомічними ознаками (М.Левітов): поверхневі та глибокі; такі, що мають позитивний чи негативний вплив на людину; короткотермінові та довготривалі; стани, що усвідомлюються різною мірою; за відношенням до початку діяльності (Є.Ільїн): передробочі, робочі, післяробочі;
- за напруженістю психічних функцій (Є.Ільїн): стан спокою; стан оптимального функціонування; стан психічної напруженості (фрустрація, стрес);
- за критерієм медичної норми: нормальні стани, невротичні стани, патологічні стани (Є.Ільїн);
- за впливом на особистість: стеничні та астеничні (Л.Столяренко, С.Самигін);
- за тривалістю в часі (Ю.Сосновікова): тривалі (місяці, роки); відносно нетривалі (декілька днів чи місяців); короткочасні (декілька секунд чи декілька годин);
- в залежності від переживання специфічних компонентів психіки (Ю.Сосновікова): особистісні – характеризуються проявами спрямованості, темпераментом, здібностями та ін.; емоційні – переважання настроїв, афектів, пристрастей; вольові – стани готовності до дії; інтелектуальні (цікавість, байдужість та ін.); стани з домінуванням процесів сприйняття чи відчуття (голод, спрага та ін.); стани із переважанням функції уваги; стани, які виникають в діяльності;
- у відповідності до задач діяльності (О.Прохоров): праксичні, вольові, творчі, комунікативні, органічні, орієнтаційні, емоційні; за модальністю: позитивні та негативні;
- за рівнем психічної активності: стани підвищеної активності (щастя, тривога, екстаз, гнів, страх, захоплення, ненависть, паніка, наснага, дистрес, мобілізація та ін.); стани оптимальної психічної активності (емпатійність, спокій, готовність, зацікавленість, зосередженість, психічна адаптація, здивованість та ін.);
- стани зниженої психічної активності (пригніченість, мрійливість, смуток, горе, печаль, втома, страждання, нудьга, неухважність, релаксація та ін.).

Як зазначає Р.Труляєв, вся сукупність різноманітних психоемоційних станів здобувачів освіти, як результат когнітивної оцінки життєвих ситуацій, що є похідним від таких ситуацій та їх суб'єктивної інтерпретації, є «...сигналом для здійснення змін поведінки, пошуку заходів щодо недопущення або зміни небажаного для індивіда перебігу подій» [6, с. 659]. Відповідно емоції та стани, які виникають в результаті когнітивного оцінювання ситуації навчальної

діяльності (в тому числі її складових), впливає на структуру процесу мислення й змінює його характеристики, що має вплив на результати процесу навчання. При цьому досягнення чи невдачі в свою чергу породжують нові емоційні переживання через відображення в наступних когнітивних оцінках. Особливої актуальності вплив психоемоційних станів на навчальну діяльність набуває в умовах війни.

Висновок. Психоемоційний стан є ключовою категорією психологічних досліджень, оскільки відображає інтеграцію емоційних, когнітивних та фізіологічних процесів, що визначають поведінку та діяльність людини. Його вивчення дозволяє глибше зрозуміти механізми адаптації особистості до різних життєвих умов, виявити фактори стресостійкості та психічного здоров'я, а також розробити ефективні методи психологічної допомоги й саморегуляції. Наукове дослідження психоемоційних станів має не лише теоретичне, а й практичне значення: воно сприяє формуванню професійної компетентності, розвитку особистісної зрілості та підвищенню якості життя. Таким чином, психоемоційний стан виступає фундаментальною основою для розуміння психологічних закономірностей і є важливим орієнтиром у сучасній психологічній науці та практиці.

Список використаних джерел

1. Вавринів О., Христюк О. Дослідження психоемоційних станів особистості під впливом стресогенних факторів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна)*. 2023. №2. С. 11-15.
2. Волков Д.С. Індивідуально-типологічні особливості рельєфу психічного стану особистості юнаків. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Психологія»*. 2010. №9/1. Вип. 16.с. 15-22.
3. Гаврилькевич В., Фірстова О. Емоційні стани особистості: теоретичне дослідження феномену. *Науковий журнал «Психологічні травелогі»*. 2023. №2. С. 41-50.
4. Етимологічний словник української мови: у 7 т. Т.5: Р-Т / уклад.: Р.В.Болдирев та ін.; редкол. О.С.Мельничук (голов. ред.) та ін. Київ: Наук. думка, 2006. 704с.
5. Максименко С.Д. Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості / за ред. С.Д. Максименка. Київ: ТОВ «КММ», 2007. 296 с.
6. Титович А. Психічний стан як характеристика психічної діяльності спортсмена. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. №5 (69). С. 183-193.

УДК 159.922.7:316.614.5

ВПЛИВ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН НА ОСОБИСТІСТЬ ПІДЛІТКА

Корчагіна Аліна, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальність 053 «Психологія», 1 курс, РДГУ

Науковий керівник: Дзеджера О.В., старший викладач

Постановка проблеми. Підлітковий вік є одним із найважливіших періодів розвитку особистості. Саме в цей час з нею відбуваються складні зміни: змінюється світогляд і бачення світу, формується характер, з'являється прагнення до самостійних рішень і незалежності. Усі ці трансформації відбуваються на тлі взаємодії з батьками. Від того, наскільки дитячо-батьківські відносини є теплими, поважними та підтримувальними, залежить психологічний стан підлітка, його самооцінка і самопочуття. Проте труднощі перехідного етапу (емоційна вразливість, нестриманість, прагнення незалежності і дорослості тощо) нерідко негативно позначаються на взаєминах між ним і батьками, призводять до непорозумінь і конфліктів.

Зазначені обставини зумовлюють актуальність проблеми дитячо-батьківських відносин у контексті детермінації розвитку особистості в підлітковому віці.

Мета дослідження – дослідити особливості дитячо-батьківських відносин та можливості їх впливу на розвиток особистості підлітка.

ЗМІСТ

Байда Анастасія Вплив музики на емоційну сферу особистості	3
Василюк Юлія Особливості переживання самотності молоддю	5
Герасимюк Анна Вплив методів арттерапії на емоційний стан підлітка	8
Глюза Катерина Чинники розвитку життєстійкості особистості	10
Головіна Оксана Реабілітація проявів ПТСР засобами арттерапії	13
Гопанчук Юлія Від травми до стійкості: травма-орієнтований підхід як шлях до благополуччя молодших школярів	15
Даниш Олена Наукові підходи до визначення поняття та сутності резильєнтності	18
Карплюк Віктор Психологічні фактори розвитку самооцінки в юнацькому віці	22
Конончук Анастасія Прокрастинація як бар'єр у прийнятті рішень здобувачами вищої освіти в умовах невизначеності	23
Король Олена Психоемоційний стан як ключова категорія психологічних досліджень	26
Корчагіна Аліна Вплив дитячо-батьківських відносин на особистість підлітка	30
Кибукевич Т. Формування позитивного ставлення до себе у молодших школярів як ключовий аспект подолання наслідків психотравматичних ситуацій	33
Кудак Микола Детермінанти конфліктності особистості у юнацькому віці	36
Лаврук Людмила Теоретичний аналіз проблеми сімейного насильства та його психологічних чинників	38
Ланевич Ян Інтерпсихічна зумовленість прагнення молоді до удосконалення фізичного «Я»	40
Мацкевич Ольга Стосунки як базова потреба людини в юнацькому віці	42
Мороз Софія Креативність молодших школярів як потенціал для успішної адаптації в умовах нестабільності: умови та механізми розвитку	45
Ничипорчук Іван Психологічні особливості формування толерантного ставлення до ветеранів з тілесними ушкодженнями	47
Опанасюк Вікторія Огляд сучасних підходів та методик психологічного супроводу дітей з РАС у дошкільному віці	49
Редько Вероніка Психологічні та гендерні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях	53
Хименко Андрій Психологічні особливості роботи з людьми, що пережили втрату	55
Шарафан Назарій Зміст психологічної готовності студентської молоді до волонтерської діяльності	56
Шмига Анастасія Особливості формування самооцінки у юнацькому віці: вплив міжособистісної взаємодії та воєнних чинників	59
Юрченко Катерина Чинники формування та психологічні наслідки цифрової залежності в юнацькому віці	62
Янко Елеонора Психологічні фактори булінгу серед підлітків	64

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СТУДЕНТСЬКИЙ ДАЙДЖЕСТ

Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 11

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Підписано до друку 25.12.2025 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 5,3 Наклад 300

ТОВ «Центр учбової літератури»

вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 2458 від 30.03.2006 р.